

اعاد شخصیت و زندگی حضرت امام رضا (علیه السلام)

(جلد اول)

سرپرست علمی:
متر احمد پاکتچی

مترجم:
مرتضیٰ محمد نژاد

با آثاری به قلم: (به ترتیب حروف الفبا)
مهدی ایزدی - احمد پاکتچی - فرامرز حاج منوچهری - شهریار داوودیان
محمد کاظم رحمان ستایش - صادق سجادی - مصطفیٰ فقیه اسفندی
سید محمد هادی گرامی - عباس مصلانی پور - یحیی میرحسینی

انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰ ۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com
www.ketabesadiq.ir : فروشگاه اینترنتی

دانشگاه امام صادق (ع)

بنیاد بین‌المللی فرهنگی هنری امام رضا (ع)

بنیاد بین‌المللی فرهنگی هنری امام رضا (ع)

ایماد شخصیت: حضرت امام رضا (ع) جلد اول ■ به اهتمام: مرتضی سلمان نژاد ■ سرپرست علمی:
دکتر احمد پاکتچی ■ ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) - بنیاد بین‌المللی فرهنگی هنری امام رضا (ع)
پژوهشگاه فرهنگ، هنر و اندیشه ■ ویراستار ادبی: علی اکبر گشایش ■ نمایه‌سازی: رضا دیبا
چاپ اول: ۱۳۹۲ ■ قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال ■ شمارگان: ۷۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر
چاپ: ۳-۳۳۰-۳۱۴-۶۰۰-۹۷۸

همه حقوق محفوظ و این حق به ناشر است.

سرشناسه: سلمان نژاد، مرتضی، گر...
عنوان و نام پدیدآور: ایماد شخصیت و زندگی حضرت امام رضا (ع)
سرپرست علمی احمد پاکتچی: به اهتمام مرتضی سلمان نژاد
مهدی ایزدی... (و دیگران).
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ج: ۱؛ ۴۸۰ ص
شابک: ج: ۱؛ ۳-۳۳۰-۳۱۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
پادداشت: با آثاری به قلم مهدی ایزدی، احمد پاکتچی، فرامرز جاج‌منوچهری
شهرام خداوردیان، محمد کاظم رحمان‌ستایش...
موضوع: علی بن موسی (ع)، امام هشتم، ۹۱۵۳ - ۲۰۰۳ ق.
شناسه افزوده: پاکتچی، احمد، ۱۳۳۲ -
شناسه افزوده: ایزدی، مهدی
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
رده بندی کنگره: ۲۱۳۹۲ الف ۷ ص / BP۴۷
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۷
شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۲۸۰۴۶

فهرست مطالب

۹		سین ناشر
۱۱		مقدمه اول
۱۳		مقدمه دوم
۱۵		مقدمه سوم
۱۷		بخش اول: زندگی و شخصیت امام رضا (علیه السلام)
۱۹		فصل ۱. گذری بر زندگی امام رضا (علیه السلام) صادق سجادی
۳۳		فصل ۲. نیم نگاهی به راویان امام رضا (علیه السلام) محمد کاظم رحمان ستایش
۸۱		فصل ۳. جایگاه امام رضا (علیه السلام) در ادبیات، سیره‌نگاری و مناقب‌نگاری سید محمد هادی گرامی
۱۳۵		بخش دوم: حیات اجتماعی و فرهنگی امام رضا (علیه السلام)
۱۳۷		فصل ۴. اندیشه سیاسی در تعالیم امام رضا (علیه السلام) احمد پاکتچی
۱۶۹		فصل ۵. جایگاه امت واحده در آموزه‌های امام رضا (علیه السلام) احمد پاکتچی
۱		فصل ۶. امام رضا (علیه السلام) و جریان‌های داخلی امامیه یحیی میرحسینی
۲۴۱		فصل ۷. سیری در منظومه تربیتی - اخلاقی امام رضا (علیه السلام) مصطفی فقیه اسفندیاری
۲۸۱		فصل ۸. ادیان دیگر با رویکردی رضوی فرامرز حاج منوچهری

- بخش سوم: علوم و معارف (آموزه‌های امام رضا (علیه السلام)) ۳۱۵
- فصل ۹. جایگاه امام رضا (علیه السلام) در علوم قرآنی و تفسیر ۳۱۷
- عباس مصلاتی‌پور
- فصل ۱۰. کوشش‌های امام رضا (علیه السلام) در بسط حدیث و علوم آن ۳۶۳
- مهدی ایزدی
- فصل ۱۱. پزشکی دین‌مدار در منظر رضوی ۳۹۹
- فرامرز حاج منوچهری
- فصل ۱۲. واپس‌پردازی، در کلام امام علی بن موسی الرضا (علیه السلام) ۴۳۱
- رام خداوردیان
- نمایه ۴۴۹

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه: ۲۵)

سخن ناشران

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، رهیافت جبروت انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا این امر برای دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و متزلزل می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبانی دینی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این رو، پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام درواقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات

نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی و توسعه پای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی- کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط اثر اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، سربلای علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک برای راه گام نهادند- درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پژوهش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (علیه السلام) را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

والله الحمد

معاون پژوهشی دانشگاه

مقدمه اول

خداوند متعال کسی که امر ما را احیاء کند. امام رضا (علیه السلام)

سیاس و ستایش خدامند با در مرتبه را که به خدمتگزاران حضرت ثامن الحجج علی ابن موسی الرضا (علیه السلام) توفیق عطا فرمود تا باری دیگر سهمی در نشر فرهنگ و اندیشه رضوی داشته باشند. جشنواره بین المللی امام رضا (علیه السلام) با هدف ترویج سیره رضوی و تقویت بیش از پیش روح معنویت در جامعه با همت والای اندیشمندان عرصه علم، مروّجان فرهنگ و معلمان عرصه هنر می کوشد تا قطره‌ای از دریای بیکران علم عالم آل محمد (علیه السلام) را در بین دوستداران و محبان آن حضرت جاری سازد. اکنون می توان با اطمینان و افتخار ادعا نمود که این جشنواره به نام نامی عالم آل محمد (علیه السلام) زیب و زینت و اعتبار یافته و به محور مدار برای پرداختن به فرهنگ ناب رضوی تبدیل شده است و به همین سبب آن را می توان به تنها بزرگترین و فراگیرترین رویداد فرهنگی و معنوی و ولایی کشور دانست. جهان اسلام دانست که در جمهوری اسلامی ایران و تحت زعامت و رهبری رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای در حال انجام و اجرای سالیانه است این افتخاری است که به همت و تلاش و پشتکار تمام عاشقان و دلبستگان اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) و بویژه شیفتگان ساحت

نورانی امام هشتم (علیه السلام) نصیب حوزه‌ی فرهنگ شده است. و کتاب حاضر که از دستاوردهای این جشنواره نورانی می‌باشد توانسته است با همت اندیشمندان و فرهیختگان به ثمر نشسته و تقدیم محضران گردد و امید است که ان شاء الله مقبول اهل نظر واقع شود. برای تمامی همراهان یک‌اندیش بویژه همراهی اساتید معزز و علی‌الخصوص دانشگاه امام دق (علیه السلام) و پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی که در این زمینه نهایت همراهی را داشته‌اند. زیر لوای ولایت سلطان سریر رضا (علیه السلام) علی ابن موسی الرضا (علیه السلام) و تحت توجهات خاصه حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) آرزوی توفیق و التماس دعای خیر دارم.

سید جواد جعفری

مدیر عامل

بنیاد بین‌المللی فرهنگی و هنری امام رضا (علیه السلام)

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه دوم

بی شک حضرات علی بن موسی الرضا المرتضی، سبط خاتم الانبیاء والمرسلین و زنده نامه و یادگار امیر المومنین علیه السلام - در ایران اسلامی، افزون بر آنکه حجت خدا و امام و وصی رسول خدا صلی الله علیه و آله است، بزرگترین پدیده انسانی در ایران اسلامی است چه آن که میلیون ها نفر در سرتاسر این سرزمین پیاپی در سال از سر عشق و شوق به زیارتش می شتابند و از ژرفای جان به آن عشق می ورزند.

یکی از ابتکارهای جشنواره بین المللی امام رضا علیه السلام در سال های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ آن است که پژوهش های بنیادی، ماندگار و مؤثری را در برنامه های خود گنجانیده است؛ بسیار خوشنودم که این طرح های ارزشمند به همت محققان این پژوهشگاه انجام می گردد؛ یکی از این طرح ها کتاب ابعاد شخصیت و زندگی امام رضا علیه السلام (جلد اول) است که با بنظارت علمی پژوهشکده مطالعات دینی فرهنگ در این پژوهشگاه به تصانیف رسیده است. در این جا بر خود لازم می دانم از همکارانم در این پژوهشکده و همچنین محترم طرح تشکر کرده و از فرهیختگان و شیفتگان معارف رضوی علیه السلام به پاس سپاس لطف ما را مشمول پیشنهادهای علمی شان بگردانند.

یحیی طالبیان

ریس پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

مقدمه سوم

ائمه اهل بیت علیهم السلام هر یک چراغی فروزان بر مسیر هدایت بشریت اند و به مصداق سخن پیام صلی الله علیه و آله در باب تقلید، آموزه‌های آنان در کنار قرآن کریم، راهی همیشگی و برپا هستند یافتن انسان هموار کرده است. در عین آن که آن بزرگواران همه نوری خالصند و از حقیقتی واحد سخن می‌گفتند. به اقتضای سمت تعلیم و تربیت، مقتضای آن که سخن بلیغ آن است که متناسب با حال مخاطبان باشد و هر یک بسته به نیازهای عصر خود و شرایط فرهنگی و اجتماعی‌شان، بخشی از اصول و آموزه‌های اسلام و تشیع را به بشریت آموختند و مسیری از این راه را باز نمودند. در آن میان، امام رضا علیه السلام به سبب شرایط ویژه‌ای که از حیث سیاسی و فرهنگی بر سر ایشان وجود داشت، دارای ویژگی‌هایی است که زندگی و آموزه‌های آن حضرت را در میان ائمه اهل بیت علیهم السلام متمایز کرده است.

از سویی ماجرای جنگ دو خلیفه برادر امین و مأمون و وادار ساختن امام رضا علیه السلام از سوی مأمون برای پذیرش ولایت عهدی پڑش در گماردن زندگی اهل بیت علیهم السلام را با موضوعی کاملاً نو مواجه می‌سازد و از سوی دیگر، این مناظرات گسترده آن حضرت با صاحبان ادیان مذهب و متکلمان مذاهب مختلف است که از ایشان چهره‌ای متفاوت می‌نماید. اما فراتر از این جنبه‌ها، ناگهان پژوهشگر و طالب معارف اهل بیت علیهم السلام در حین کاوش در زندگی و تعالیم آن حضرت، با گوهری چون طب الرضا علیه السلام روبه رو می‌شود که جنس آن با همه آنچه گفته شد تفاوت دارد و وجهه‌ای دیگر از شخصیت آن حضرت را نمایان می‌سازد. مروری در احادیث و آموزه‌های باقی مانده از

امام رضا (ع) نشان می‌دهد که چگونه آن حضرت به‌عنوان یکی از ائمه معصومین (ع) و مصداقی از ثقلین، بر سنت متصل اهل بیت (ع) از پیامبر (ص) و منشأ وحی تأکید دارد، اما از سوی دیگر انسان را به سوی استفاده از عقل به عنوان ودیعه الهی و مقدس نزد انسان، به ارج نهادن به تجربه و اندوخته‌های نسل‌های بشری، و به طور کلی به احترام نهادن به دانایی‌هایی فنی خواند که فراتر از وحی، از طریق عقل و دانش‌های عرفی برای انسان حاصل شده است. در واقع با قاطعیت می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین محور در آموزه امام رضا (ع) چگونگی ایجاد تعادل و جستن راهی به دور از افراط و تفریط، در تلفیق میان دانایی‌های برآمده از وحی و دانایی‌های برآمده از عقل و تجربه عرفی است و این نیازی مبرم است که انسان امروز و مسلمان امروز به مواجعه با دنیای دانش و فرهنگ دارد.

با وجود جنبه‌های برجسته و آموزه‌های تابناک در متون و اخبار به دست آمده از امام رضا (ع) و آثار و پژوهش‌های پرشمار و ارجمندی که تا کنون در باره ابعاد شخصیت و تعالیم آن حضرت صورت پذیرفته است، به نظر می‌رسد هنوز ظرفیت‌ها در این موضوع فراوان است و هنوز این معدن سرشار و ارزشمند، نکاویده‌ها بسیار دارد. آنچه در این مجموعه تقدیم حضور خوانندگان پرارج و جویندگان مسائل اهل بیت (ع) می‌شود، مجموعه‌ای از تلاش‌های پژوهشگران در خصوص ابعاد مختلف زندگی و آموزه‌های امام رضا (ع) است که مقالاتی مستقل از پژوهشگران مختلف است که هر یک با توجه به موضوع، و با لحاظ تخصصی، در دست‌نویس شده‌اند و در مجموع هدف آن است که پژوهشی یکپارچه و هماهنگ، و چارچوب یک طرح نظام یافته ارائه شود که بتواند ما را در راستای استقامت تعالیم والای رضوی هم در مسیر کاربرد عملی از آموزه‌های آن حضرت و ابعاد مختلف زندگی و هم در راستای جستن تعادل میان وحی و عقل، و ایجاد پلی میان معارف دینی و دانش‌های عرفی یاری رساند، دو امر مهمی که هر دو از نیازهای اساسی برای مسلمان عصر امروزی است.